

AMBASADORI ODRŽIVOG
RAZVOJA ŽIVOTNE SREDINE
ENVIRONMENTAL AMBASSADORS
FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

PRIRUČNIK ZA MARINE SA PLAVOM ZASTAVOM

Beograd, 2013. godine

Materijal na srpskom jeziku je pripremila **Milena Tabašević, master ekolog**, asistent na Međunarodnom Programu Plava zastava. Stručnu recenziju i odobrenje za štampanje uradile su članice Nacionalnog Saveta za FEE programe u Srbiji, ekspertkinje: **Prof. dr Nataša Žugić-Drakulić** i **Doc. dr Hristina Stevanović-Čarapina**.

Sadržaj:

I.	UVOD	1
II.	PROCEDURA ZA APLICIRANJE.....	2
III.	KRITERIJUMI PLAVE ZASTAVE ZA MARINE I UPUTSTVA ZA 2013. GODINU	4
3.1.	DEFINICIJA MARINE SA PLAVOM ZASTAVOM	4
3.2.	OBRAZOVANJE I INFORMISANOST IZ OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE	6
1.	Informacije o lokalnim ekosistemima i ekološkim fenomenima moraju biti dostupne za korisnike marina (O)	6
2.	Relevantni propisi i pravila ponašanja pri korišćenju marine i okolnih područja moraju biti istaknuti u marini (O).....	6
3.	Informacije o programu Plave zastave i/ili kriterijumima za marine sa Plavom zastavom i drugih eko-obeležja FEE moraju biti istaknute u marini (O).....	7
4.	Marina je obavezna da organizuje bar tri <i>ekološko</i> -edukativne aktivnosti za korisnike i osoblje marine (O).....	8
5.	Individualna Plava zastava za vlasnike brodova i čamaca može se dobiti u marini (O).....	9
3.3.	UPRAVLJANJE ZAŠTITOM ŽIVOTNE SREDINE	11
6.	Komisija za upravljanje marinom mora da rukovodi sistemima upravljanja zaštitom životne sredine i sprovodi redovne nadzore objekata i sadržaja marine s ciljem zaštite životne sredine (P)	11
7.	Marina mora imati plan zaštite životne sredine, koji se odnosi na vode, otpad, potrošnju energije, zdravlje i bezbednost, kao i upotrebu ekološki prihvatljivih proizvoda (O)	11
8.	Upravljanje u osetljivim područjima (O)	15
9.	Za odlaganje opasnog otpada moraju biti na raspolaganju adekvatni i pravilno označeni kontejneri. Otpadom treba da rukuje za to ovlašćena kompanija, i da ga odlaže na mesta koja imaju dozvolu za odlaganje opasnog otpada (O)	15
10.	Mora postojati adekvatan broj kanti/kontejnera za smeće koji se redovno održavaju i prazne. Otpadom rukuje ovlašćena kompanija i odlaže ga na mesto koje je za to predviđeno (O).....	16
11.	Marina mora imati opremu za sakupljanje i skladištenje otpada za reciklažu, kao što su flaše, konzerve, papir, plastika, organske materije itd. (O)	16
12.	U marini bi trebalo da postoji oprema za sakupljanje balastnih voda (P).....	16
13.	U marini moraju postojati postrojenja za sakupljanje komunalnih voda sa brodova (O)	17
14.	Svi objekti i oprema se moraju propisno održavati i biti u skladu sa nacionalnim propisima. Marina mora biti dobro integrisana sa prirodnim i izgrađenim okruženjem (O).....	17
15.	Moraju se postaviti adekvatni, čisti i dobro označeni sanitarni objekti uključujući i prostorije za pranje i pristup pijaćoj vodi. Kontrolisani kanalizacioni otpad podvrgava se propisanoj obradi (O).....	18
16.	Ukoliko se u marini nalaze zone za popravku i pranje brodova, zagađenje ne sme dospeti u kanalizacioni sistem, zemljište, vode ili prirodno okruženje marine (O).....	18
17.	Promovisanje održivih vidova prevoza (P)	19

18. Nema parkiranja/vožnje unutar marine, osim u posebno određenim zonama (O)	19
3.4. SIGURNOST I USLUGE	20
19. Mora postojati adekvatna i dobro označena oprema za spasavanje, prvu pomoć i oprema za gašenje požara. Oprema mora biti odobrena od nadležnih organa (O)	20
20. Moraju postojati planovi hitnih intervencija za reagovanje prilikom zagađenja, požara i drugih nesreća u marini (O)	21
21. U marini moraju biti istaknute mere predostrožnosti i bezbednosne informacije (O)	22
22. Vezovi moraju biti obezbeđeni strujom i vodom, a instalacije moraju biti odobrene u skladu sa nacionalnim propisima (O)	22
23. Mora postojati oprema za osobe sa invaliditetom (P)	23
24. Mapa sa lokacijom različitih sadržaja mora biti istaknuta u marini (O)	23
3.5. KVALITET VODE	24
25. Voda u marini mora biti vizuelno čista bez bilo kakvih tragova zagađenja, npr. ulja, smeća, otpadnih voda ili drugih vidova zagađenja (O)	24
MEĐUNARODNI OPERATER PROGRAMA	25
NACIONALNI OPERATER PROGRAMA	26

I. UVOD

Program Plave zastave za marine i plaže vodi organizacija “Fondacija za edukaciju u oblasti zaštite životne sredine” - Foundation for Environmental Education (FEE). Program je počeo u Francuskoj 1985. godine. Funkcioniše u Evropi od 1987. godine, a u oblastima izvan Evrope od 2001. godine. Danas, Plava zastava je globalni program sa sve većim brojem zemalja koje učestvuju u njemu.

Program Plave zastave promoviše održivi razvoj slatkovodnih i morskih područja. Program podstiče lokalne vlasti da postignu visoke standarde u kvalitetu vode, obrazovanju, upravljanju zaštitom životne sredine, i bezbednosti. **Tokom godina program Plave zastave je postao visoko cenjeno i prepoznatljivo eko-obeležje koje počiva na objedinjavanju sektora turizma i životne sredine na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou. Plava zastava je vremenom postala simbol kvaliteta prepoznatljiv za turiste i postala je glavni orijentir prilikom odabira turističkih destinacija.**

Plava zastava se dodeljuje plažama i marinama koje ispunjavanju strogo definisane kriterijume koji se odnose na kvalitet vode, obrazovanje i informisanost iz oblasti zaštite životne sredine, sigurnost i usluge kao i upravljanje zaštitom životne sredine. Program je osmišljen da podigne *ekološku* svest i unapredi *ekološko* ponašanje turista, lokalnog stanovništva, uprave i osoblja na plažama i u marinama. Kriterijumi programa su kreirani tako da budu podsticaj i podrška nacionalnim, regionalnim i lokalnim propisima u svakoj zemlji, kako bi osigurali njihovu primenu.

Aktuelne informacije o zemljama uključenim u program i dodeljenim Plavim zastavama mogu se pronaći na internet stranici www.blueflag.org. Aktuelne informacije o programu u Srbiji se mogu pronaći na internet stranici <http://ambassadors-env.com/project/plava-zastava-otvoren-poziv-za-plaze-i-marine-za-dobijanje-medjunarodne-eko-sertifikacije/> .

II. PROCEDURA ZA APLICIRANJE

Plaže i marine se prijavljuju za Plavu zastavu preko Nacionalnog operatera koji je član FEE. Nacionalni operateri obezbeđuju aplikacione formulare i neohodnu pomoć, a po potrebi organizuju i instruktivne seminare.

Rokovi i procedura se objavljuju na sajtu Nacionalnog operatera (www.ambassadors-env.com).

O nama	Preporučujemo	Publikacije	Kontakt
Projektne aktivnosti	Programi	Galerija	English

Projektne aktivnosti

MEĐUNARODNA EKO-SERTIFIKACIJA ZA PLAŽE I MARINE

- Organizacija Ambasadori održivog razvoja i životne sredine ima ulogu Nacionalnog operatera za Srbiju i jedina je ovlašćena organizacija iz naše zemlje za sprovođenje programa "Fondacije za edukaciju u oblasti životne sredine" – Foundation for Environmental Education – FEE u Srbiji. FEE je intelektualni vlasnik sledećih programa: Plava zastava, Eko-škole, Zeleni ključ, Mladi reporteri životne sredine, Učimo o šumama.

Javni poziv – rokovi za prijavu
15. avgust i 31. decembar svake
godine (15. avgust i 31.
decembar 2013. godine su
rokovi za prijavljivanje za
ekosertifikaciju u 2014.
godini).

Nacionalna komisija se sastaje jedanput godišnje kako bi pregledala sve prijave i ocenila da li su prijavljeni kandidati ispunili sve kriterijume Plave zastave. Kandidati potvrđeni na nacionalnom nivou se prosleđuju Međunarodnom žiriju.

Međunarodni žiri se sastaje dva puta godišnje kako bi procenio kandidate iz različitih krajeva sveta. Prihvaćeni kandidati se potom nagrađuju Plavom zastavom za jednu sezonu, po odluci Međunarodnog žirija.

Tokom sezone, međunarodni i domaći kontrolori obavljaju najavljene i nenajavljene provere kako bi se uverili da su ispunjeni svi kriterijumi Plave zastave. Ukoliko se utvrdi neki problem, zastava se spušta dok se on ne reši. Ako je problem veoma ozbiljan ili se ne reši tokom zadatog perioda, zastava se povlači do kraja sezone. Javnost može pomoći u nadgledanju plaža i marina sa Plavom zastavom i podstiče se da izveštava o bilo kojem problemu kako Nacionalnom tako i Međunarodnom operateru Plave zastave.

Ako marina sa Plavom zastavom ne ispunjava kriterijume Plave zastave, ona može biti privremeno ili trajno povučena. Postoji nekoliko stepeni neispunjavanja kriterijuma:

1. Manje nesuglasnosti, kada postoji problem samo s jednim kriterijumom sa manjim posledicama na zdravlje i bezbednost korisnika ili životne sredine. Kada se desi ovakva nesuglasnost koja može biti odmah rešena, zastava se ostavlja i nesuglasnost se navodi u kontrolnom izveštaju. Međutim, ukoliko ona ne može biti momentalno rešena, marini se daje

rok od 10 dana za ispunjavanje ovog kriterijuma. U tom slučaju zastava se povlači dok se problem ne reši i objavi na zvaničnom sajtu Plave zastave.

2. Višestruke nesuglasnosti odnose se na dva ili tri kriterijuma sa manjim posledicama na zdravlje i bezbednost korisnika ili životne sredine. Kada se dese ove nesuglasnosti, marini se daje rok od 10 dana za ispunjavanje svih ovih kriterijuma i zastava se povlači dok se problemi ne reše. I u ovom slučaju problemi se objavljuju na zvaničnom sajtu Plave zastave.
3. Velike nesuglasnosti, kada marina ne ispunjava jedan ili više kriterijuma, koje mogu imati posledice na zdravlje i bezbednost korisnika i životne sredine, na opšte stanje marine, kao i na sam program. U ovom slučaju zastava se momentalno povlači do kraja sezone. Na zvaničnom sajtu Plave zastave, kao i na informativnoj tabli marine, jasno se ističe da je Plava zastava povučena.

U svim navedenim slučajevima Nacionalni operater mora hitno informisati lokalne vlasti/upravu marine o područjima koja odstupaju od kriterijuma Plave zastave. Razlog povlačenja zastave mora biti jasno istaknut u marini. Lokalne vlasti/uprava marine moraju informisati Nacionalnog operatera o ispunjavanju kriterijuma uz odgovarajuću dokumentaciju, ako je potrebno. U tom slučaju zastava se može ponovo podići. Nacionalni operater mora sprovesti naknadnu kontrolu marine u cilju provere ispunjavanja kriterijuma. U slučaju da lokalne vlasti/uprava marine ne prilože traženu dokumentaciju u narednih 10 dana, Nacionalni operater mora obezbediti uklanjanje Plave zastave do kraja sezone.

U izuzetnim slučajevima kada se Plava zastava mora privremeno povući (npr. kada klimatske nepogode oštete marinu), uprava marine mora obavestiti Nacionalnog operatera da je Plava zastava privremeno povučena.

FEE zadržava pravo da odbije ili povuče Plavu zastavu iz bilo koje marine, kada je uprava odgovorna za aktuelno kršenje nacionalnih *ekoloških* propisa ili na neki drugi način radi suprotno ciljevima i duhu programa Plave zastave.

III. KRITERIJUMI PLAVE ZASTAVE ZA MARINE¹ I UPUTSTVA ZA 2013. GODINU

Objašnjenja data u ovom priručniku predstavljaju opšte kriterijume programa Plava zastava kao i uslove za njegovo sprovođenje. Ova objašnjenja su data na međunarodnom nivou. Objašnjenja daju podatke o upravljanju marinama koja su u skladu sa Plavom zastavom.

Kriterijumi su kategorisani kao obavezujući (O) ili preporučujući (P)². Većina kriterijuma je obavezujuća, što znači da marina mora da ih ispuni kako bi dobila status Plave zastave. Ako su kriterijumi preporučujući, poželjno je da se poštuju, ali nisu obavezni. Za neke kriterijume postoje manje varijacije u različitim delovima sveta.

Mora se naglasiti da su kriterijumi Plave zastave za marine u ovom priručniku minimalni. Nacionalni program može da odabere i strožije kriterijume u odnosu na ovde navedene.

Ova objašnjenja su namenjena upravljačima marina koje žele da se prijave za program, kako bi razumeli zahteve koji se moraju ispuniti pre dobijanja statusa Plave zastave. Takođe su namenjena marinama koje već imaju Plavu zastavu, radi lakšeg praćenja tokom sezone.

Ova objašnjenja ne služe samo kao uputstva za marine, već i za Nacionalni i Međunarodni žiri (komisiju) Plave zastave, prilikom donošenja odluka o dodeli iste prijavljenim kandidatima.

Takođe, ova objašnjenja su korisna i prilikom komunikacije sa drugim strankama i partnerima koji su zainteresovani za sprovođenje Plave zastave.

3.1. DEFINICIJA MARINE SA PLAVOM ZASTAVOM

Marina sa Plavom zastavom može biti marina sa pontonima ili dokovima za turističke brodove. Može biti deo veće luke koja ima i druge aktivnosti, ukoliko je marina sa Plavom zastavom jasno odvojena od drugih delatnosti luke. Marina može da se nalaziti u morskim ili kopnenim vodama. Marina mora imati sve neophodne sadržaje kako bi ispunjavala kriterijume Plave zastave. Marina mora odrediti osobu koja će biti zadužena za komunikaciju po svim pitanjima koja su vezana za program Plave zastave. Marina mora biti i dostupna za najavljenju i nenajavljenju kontrolu FEE.

Plava zastava kao međunarodna eko-sertifikacija marina, nije neposredno povezana sa nacionalnim zakonodavstvom; može se smatrati da sprovođenje ovog međunarodnog programa u našoj zemlji blagovremeno usmerava razvoj marina ka konkurentnosti u budućnosti, doprinoseći između ostalog i usvajanju evropskih vrednosti. Nacionalni operater, u skladu sa programom, mora biti usmeren na usaglasenost sa nacionalnim zakonima iz oblasti zaštite životne sredine (što u primeni u Srbiji otvara problem neusaglašenosti ili nepotpunosti zakonskih rešenja u drugim sektorima, što će se notirati).

U tabeli koja sledi, samo radi ilustracije, daćemo kratak presek osnovne nacionalne regulative koja se odnosi na marine, samo da bi olakšali aplikantima postavljanje strateškog planiranja.

¹ Uputstvo za PLAŽE se priprema kao posebno uputstvo

² **Pored svakog navedenog kriterijuma u zagradi je naznačeno da li je kriterijum obavezujući (O) ili preporučujući (P)**

Sektor životne sredine	Sektor turizma	Sektor saobraćaja	Zakon o klasifikaciji delatnosti
Indirektno se neki od propisa primenjuju i na marine	Zakon o turizmu definiše marine kao prihvatne objekte nautičkog turizma , pri čemu je prihvatni objekat nautičkog turizma objekat koji je instalisan na obali i vodi, a služi za prihvat, snabdevanje, čuvanje, održavanje i popravku plovniha objekata koji se koriste u turističke svrhe kao i za pružanje usluge nautičarima	Zakon o plovidbi u lukama na unutrašnjim vodama definiše marine kao pristanište za posebne namene na vodnom putu namenjeno za prihvat, čuvanje i opremu plovila koja služe za rekreaciju, sport i razonodu;	Registracija delatnosti: 93.29 ostale zabavne i rekreativne delatnosti , gde je navedeno da spada organizacija rada marina

Dakle, za međunarodnu eko-sertifikaciju marina iz Srbije se može prijaviti vlasnik ili upravljač ukoliko je registrovan za delatnost 93.29, uz ispunjavanje ostalih uslova predviđenih ovim međunarodnim program (što je detaljno objašnjeno u ovoj publikaciji).

3.2. OBRAZOVANJE I INFORMISANOST IZ OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

1. Informacije o lokalnim ekosistemima i ekološkim fenomenima moraju biti dostupne za korisnike marina (O)

Cilj ovog kriterijuma je da se obezbedi da svi korisnici marina budu dobro informisani i obrazovani o ekosistemima i osetljivosti područja u okruženju, i da su motivisani da upoznaju i steknu iskustvo o životnoj sredini na odgovoran način.

Informacije o ekosistemu priobalnog područja i obližnjih prirodnih, osetljivih oblasti i području marine moraju biti prikazane na informativnoj tabli u marini. Obližnja osetljiva područja su definisana kao područja do kojih se može stići pešice iz marine (udaljena do nekoliko kilometara) a obližnja osetljiva prirodna morska područja su definisana kao priobalna ili kopnena područja do kojih se lako može doći brodom (u okvirima razdaljina u kojima korisnici marina često plove). Informacije treba da uključuju i informaciju o osetljivom području, a u slučajevima gde ih je moguće posetiti i uputstva za ponašanje u takvim područjima. Takođe, moraju postojati detalji o osetljivim područjima marine koja treba izbegavati prilikom plovidbe ili pristajanja.

Naročito je važno da marine, koje se nalaze u prirodnom okruženju, obrate posebnu pažnju na ovaj kriterijum. Ukoliko u neposrednoj blizini ne postoje naročito osetljiva područja, treba istaći informacije o ekosistemima u široj okolini.

Poželjno je da ostale opšte informacije o prirodnom okruženju budu izložene, jer demonstriraju ekološki angažman marine.

Neka mesta u blizini marine ili u samoj marini sa Plavom zastavom mogu biti veoma osetljiva i zahtevaju poseban vid upravljanja. U ovim slučajevima, snažno se podstiče da se uprava marine konsultuje sa odgovarajućom organizacijom za zaštitu kako bi dobila savet za upravljanje ovih područja. U područjima gde je potrebno posebno upravljanje, u vremenu podnošenja prijave, podnosilac zahteva mora da obezbedi potvrdu da su obavljene konsultacije i da će plan upravljanja biti sproveden u skladu sa njima.

U izuzetnim slučajevima, osetljivost određenih prirodnih područja može sprečiti ta područja da budu uključena u informacije koje su istaknute u marini, zbog činjenice da takve informacije mogu povećati broj posetilaca području čime bi se ugrozio divlji svet ili njihovo stanište.

2. Relevantni propisi i pravila ponašanja pri korišćenju marine i okolnih područja moraju biti istaknuti u marini (O)

Pravila ekološkog ponašanja treba da obuhvate sledeća pitanja:

- Upotreba opreme za preuzimanje opasnog otpada/otpadnog ulja itd.
- Upotreba kontejnera za smeće/kanti za smeće/objekata za reciklažu
- Poštovanje osetljivih zaštićenih prirodnih područja
- Izbegavanje osetljivih zaštićenih područja tamo gde je zabranjena plovidba
- Popravka i pranje brodova u određenim zonama i u skladu sa propisima
- Zabrana ispuštanja smeća, otpadnih voda, itd., u marinu, vodu ili duž obale
- Korišćenje postrojenja za prihvatanje komunalnog otpada sa brodova

Pravila ponašanja moraju biti istaknuta na informativnoj tabli. Pravila ponašanja mogu se dodatno deliti vlasnicima brodova (u obliku letaka) kada je to moguće, a mogu biti dostupna i na sajtu marine.

3. Informacije o programu Plave zastave i/ili kriterijumima za marine sa Plavom zastavom i drugih eko-obeležja FEE moraju biti istaknute u marini (O)

Informacije o programu Plave zastave moraju biti istaknute na informativnoj tabli. Mora da se koristi pravilan logo Plave zastave, u skladu sa smernicama FEE. Neophodno je objasniti suštinu svake od 4 grupe kriterijuma Plave zastave. Preporučuje se da se istakne i čitava lista kriterijuma koja bi bila dostupna svim zainteresovanim posetiocima. Osim toga, moraju biti istaknute i kontakt informacije o FEE, Nacionalnog operatera za Plavu zastavu i osobe odgovorne za marinu. Posetioce bi trebalo podsticati da kontaktiraju relevantnu ustanovu ukoliko naiđu na nepoštovanje kriterijuma Plave zastave za marine.

Plaže i marine sa Plavom zastavom bi trebalo da promovišu program “Zeleni ključ” kao drugo eko-obeležje FEE programa, sa porukom poput: “Zajedno sa Plavom zastavom, Fondacija za edukaciju u oblasti zaštite životne sredine razvija još jedno eko-obeležje za smeštaj: Zeleni ključ. Više informacija možete naći na: www.green-key.org”.

Na informativnoj tabli bi trebalo naznačiti i dužinu trajanja sezone Plave zastave, kao i po kom osnovu marina može da dobije akreditaciju Plave zastave. Sledeće informacije o programu Plave zastave mogu biti korisne prilikom pripreme informacija koje će biti istaknute na informativnoj tabli:

Program Plave zastave ukratko:

Plava zastava je eko-sertifikat koja se dodeljuje marinama koje ulažu poseban trud za upravljanje uz poštovanje lokalnog okruženja i prirode, i koje obezbeđuju korisnicima informacije o problemima iz oblasti zaštite životne sredine. Da bi dobila Plavu zastavu, marina mora da ispuni niz kriterijuma koji se tiču informisanja i obrazovanja iz oblasti zaštite životne sredine, upravljanja zaštitom životne sredine, bezbednosti i usluga i kvaliteta vode. Plavu zastavu dodeljuje “Fondacija za edukaciju u oblasti zaštite životne sredine (FEE)”, organizacija koju predstavljaju nacionalne organizacije u svim zemljama učesnicima u Evropi, Kanadi, južnoj Americi, na Karibima, Novom Zelandu i Južnoj Africi.

- **Plava zastava je međunarodno *ekološko* priznanje za plaže i marine**
- Odnosi se na četiri glavne oblasti:
 1. Obrazovanje i informisanost iz oblasti zaštite životne sredine
 2. Upravljanje zaštitom životne sredine
 3. Sigurnost i usluge
 4. Kvalitet vode
- Plava zastava se dodeljuje za samo jednu sezonu i ovo priznanje važi sve dok su ispunjeni kriterijumi. Kada to nije slučaj, osobe koje su odgovorne na lokalnom nivou moraju da uklone Plavu zastavu.
- Nacionalni operater programa obavlja kontrolne posete tokom sezone marinama kojima je dodeljena Plava zastava.

Možete pomoći programu tako što ćete preduzeti aktivnosti kako biste zaštitili okruženje:

- Sledite uputstva za pravila ponašanja u marini
- Koristite *ekološki* prihvatljive proizvode (farbe, deterdžente, hemikalije, itd.)
- Prijavite nadležnim organima svaki oblik zagađenja ili neke druge prekršaje *ekoloških* propisa
- Štedite vodu, struju i gorivo
- Podstičite druge korisnike marine da brinu o životnoj sredini

4. Marina je obavezna da organizuje bar tri *ekološko*-edukativne aktivnosti za korisnike i osoblje marine (O)

Ekološko-edukativne aktivnosti promovišu ciljeve programa Plave zastave kroz:

- Podizanje svesti i brige o vodenoj sredini kod gostiju marine i stanovništva okolnih oblasti
- Davanje obuke i primena najboljih metoda u praksi u oblasti zaštite životne sredine osoblja marine, dobavljačima marine i pružiocima drugih usluga
- Podsticanje učešća lokalnih aktera u upravljanju lokalnim ekosistemima
- Promociju održivog turizma i rekreacije na datom području
- Promovisanje razmene ideja između programa Plave zastave i drugih FEE programa (Mladi reporteri za životnu sredinu, Učimo o šumama, Eko-škole i Zeleni ključ).

Planirane akcije za predstojeću sezonu moraju biti navedene u aplikacionom formularu, kao i informacije o *ekološko*-edukativnim aktivnostima koje su sprovedene tokom prethodne sezone Plave zastave (ako je to primenljivo).

Mora postojati najmanje 3 različitih aktivnosti koje nudi i sprovodi marina tokom sezone Plave zastave. Aktivnosti treba da se fokusiraju na životnu sredinu, ekološke probleme, pitanja Plave zastave ili probleme održivosti.

Obrazovne aktivnosti moraju biti efikasne i relevantne. Preporučuje se da uprava marine izvrši ponovnu procenu aktivnosti koje su sprovedene u prethodnim sezonama i da radi na tome da ih stalno poboljšava.

Ako postoje ekološki vredna područja u blizini marine sa Plavom zastavom (npr. močvare) strogo se preporučuje da se 1 ili 2 ekološke aktivnosti odnose na ova osetljiva, prirodna područja.

Vrste aktivnosti

Marina mora da sprovede različite vrste obrazovnih aktivnosti, koje se mogu podeliti u pet kategorija:

Aktivnosti za pasivne učesnike: ovo može uključiti izložbe, prikazivanje filmova, prezentacije, konferencije, debate, prezentacije međunarodnih stručnjaka, itd.

Aktivnosti za aktivne učesnike: ovo uključuje ture sa vodičem, obrazovne igre, predstave, dane čišćenja, konkurse fotografija ili crtanja, projekte reciklaže, projekte zelenih tehnologija, monitorig programe priobalnih zajednica, itd.

Aktivnosti obuke: ovo može predstavljati obuku za nautičare ili osoblje marine, animatore za dečje grupe, preduzetnike, specifični nacionalni programi obuke, itd.

Izdavaštvo i mediji: izrada letaka, nalepnica, razglednica, brošura, školskih biltena, knjiga, majica, kesa, postera, radio emisija, itd.

Ekološki informativni centar Plave zastave: ovo je mesto gde se pružaju specifične informacije o Plavoj zastavi i pitanjima obrazovanja u oblasti životne sredine. Takav centar ili mesto može da organizuje aktivnosti i izložbe, kao i da pruža informacije o životnoj sredini i prirodi kako bi bio kvalifikovan kao edukativni centar. Informacija o lokaciji i aktivnostima centra mora biti dostupna u marini ili u obližnjim kancelarijama turističkih organizacija.

Ciljne grupe

Aktivnosti treba da budu namenjene širokom rasponu različitih ciljnih grupa. Ove ciljne grupe mogu biti posetioči, nautičari, zaposleni, lokalno stanovništvo, turistički radnici, ribari, itd.

Vrste, količine i ciljne grupe aktivnosti trebalo bi da odgovaraju situaciji. Na primer, u glavnoj turističkoj destinaciji za javnost treba da postoji više od jedne aktivnosti po sezoni.

Povezanost sa postojećim programima

Preporučljivo je da marina sarađuje sa drugim grupama, nevladinim organizacijama, plažama sa Plavim zastavama ili učesnicima drugih FEE programa, ekspertima i univerzitetima prilikom kreiranja i sprovođenja aktivnosti.

Informacije o aktivnostima

Informacije o aktivnostima, koje su dostupne javnosti, moraju biti objavljene na informativnoj tabli marine, a takođe je poželjno da budu objavljene i u turističkim novinama ili časopisima, ili istaknute kao poster u kancelarijama turističkih organizacija. Objavljene informacije treba da sadrže sledeće podatke: koje vrste aktivnosti, mesto i vreme održavanja, za koga su namenjene itd.

Aktivnosti koje **nisu prihvatljive** za ispunjavanje ovog kriterijuma su one aktivnosti koje:

- se sprovode da bi se ispunili drugi kriterijumi Plave zastave kao što je sveukupno čišćenje marine, upravljanje otpadom, recikliranje itd.
- su fokusirane samo na turizam bez posebnog fokusa na održivi turizam
- marina inače sprovodi kao deo standardnog upravljanja zdravljem, bezbednosti ili turizmom.

Primeri

Primeri dobrih obrazovnih aktivnosti se mogu naći na internacionalnom sajtu Plave zastave (www.blueflag.org).

5. Individualna Plava zastava za vlasnike brodova i čamaca može se dobiti u marini (O)

Uprava marine mora da ponudi individualnu Plavu zastavu za vlasnike brodova i čamaca, po uslovima i u dogovoru sa Nacionalnim operaterom. Individualna Plava zastava je mala zastava koja se nudi (daje ili prodaje) vlasnicima brodova i čamaca, čime se obavezuju na *ekološka* pravila ponašanja. Pravo na Individualnu Plavu zastavu imaju i domaći i strani vlasnici brodova i čamaca.

Tačan sadržaj pravila *ekološkog* ponašanja varira od države do države, ali trebalo bi da sadrže barem sledeće:

- neću bacati smeće u vodu ili duž obale
- neću ispuštati otpadne vode u more, priobalne vode ili osetljiva područja
- korišću rezervoare za sakupljanje otpadnih voda sa broda
- neću ispuštati otrovan ili toksičan otpad (ulje, farbu, korišćene akumulatore, hemikalije za čišćenje, itd.) u vodu. Bezbedno ću odložiti ovaj otpad u kontejnere koji su obezbeđeni u marini/luci.
- promovisaću i korišću objekte za reciklažu (staklo, papir itd.)
- korišću ekološki najprihvatljivije proizvode (farbe, razrađivače, deterdžente, hemikalije itd.)

- odmah ću vlastima prijaviti zagađenja ili druga kršenja propisa zaštite životne sredine
- neću koristiti ilegalne načine ribolova i poštovaću periode kada je ribolov zabranjen
- čuvaću životinje i biljke u vodi, uključujući neometanje ptica i morskih sisara tokom razmnožavanja
- poštovaću osetljiva i zaštićena prirodna područja
- izbegavaću usidravanje u osetljivim područjima
- izbegavaću ribolov ili korišćenje ribolovačke opreme koja uznemirava
- poštovaću i biću pažljiv prema drugim ljudima i životnoj sredini
- neću kupovati ili koristiti predmete koji su napravljeni od zaštićenih/ugroženih vrsta ili potiču od podvodnih arheoloških iskopina
- podstićaću druge nautičare da vode računa o životnoj sredini

Pravilo ponašanja treba da ima ime, potpis i adresu vlasnika broda, kao naziv i adresu Nacionalnog operatera Plave zastave ili Međunarodne koordinacije programa. Ako vlasnik broda preda pravila ponašanja upravi marine, ona bi trebalo da ga pošalje Nacionalnom operateru koji će onda poslati zastavu vlasniku broda. Alternativno, vlasnik broda može da ih pošalje direktno nacionalnoj ili Međunarodnoj fondaciji FEE. Imena i adrese svih vlasnika brodova koji plove pod Plavom zastavom biće registrovana kod Nacionalnog operatera.

Marina mora nuditi pravila ponašanja zaštite životne sredine u kancelariji, klubu ili prodavnici marine. Ukoliko nije dostupna nacionalna verzija pravila ponašanja zaštite životne sredine, treba pokazati međunarodnu verziju (na engleskom jeziku). Takođe, informacija o Individualnoj Plavoj zastavi za vlasnike brodova mora biti izložena na informativnoj tabli.

3.3. UPRAVLJANJE ZAŠTITOM ŽIVOTNE SREDINE

6. Komisija za upravljanje marinom mora da rukovodi sistemima upravljanja zaštitom životne sredine i sprovodi redovne nadzore objekata i sadržaja marine s ciljem zaštite životne sredine (P)

Komisija za upravljanje marinom treba da se sastoji od članova relevantnih na lokalnom nivou, kao što su predstavnici iz: lokalne uprave, turističkih i nautičkih organizacija, predstavnika lokalnih ekoloških i obrazovnih nevladinih organizacija itd.

Komisija za upravljanje marinom bi trebalo da sarađuje sa upravom marine kako bi se uspostavili sistemi upravljanja zaštitom životne sredine i sprovodile redovne ekološke provjere objekata i sadržaja marine. Komisija ima zadatak da obezbedi ispunjavanje i drugih kriterijuma upravljanja zaštitom životne sredine.

7. Marina mora imati plan zaštite životne sredine, koji se odnosi na vode, otpad, potrošnju energije, zdravlje i bezbednost, kao i upotrebu ekološki prihvatljivih proizvoda (O)

Ovaj kriterijum podstiče marine da ispituju ekološka opterećenja marine, planiraju i sprovode poboljšanje ekoloških uslova u marini, i na kraju da dokumentuju ova poboljšanja. Stoga, ovaj kriterijum nema za cilj samo podsticanje marina da imaju pregled ekološke situacije – već i da se fokusiraju na aktivnosti koje bi trebalo preduzeti. Planiranje i poboljšanje stanja zaštite životne sredine u marini mogu, u isto vreme, da imaju i pozitivan uticaj na poslovanje marine.

DODATAK: Alatke za uspostavljanje planova u oblasti zaštite životne sredine

Marine koje učestvuju u programu Plave zastave različite su veličine i kapaciteta. Zbog toga se ispunjavanje kriterijuma 7 može odvijati na dva načina:

- a) kroz planiranje i sprovođenje/implementaciju kao što zahteva sistem “ekološkog dnevnika”, ili
- b) kroz sprovođenje odgovarajućeg sistema za upravljanje zaštitom životne sredine.

a) Sistem “ekološkog dnevnika”

U sistemu “ekološkog dnevnika” nalazi se lista ciljeva zaštite životne sredine za marinu koja ima status Plave zastave. Uprava marine može da izabere najrelevantnije ciljeve, ali ne mora se na njih ograničiti. Preporučljivo je da se o ovim ciljevima razgovara sa Nacionalnim operaterom. Ključno je raditi na stalnom poboljšanju. Od marine se zbog toga zahteva da svake godine postavlja nove i više ciljeve, mada marina može izabrati ciljeve koji imaju veze sa prethodno postavljenim.

U aplikacionom formularu za narednu sezonu marina mora dati informacije o ciljevima koje namerava da ispuni. Takođe, marina bi trebala da izvesti o ciljevima koji su postignuti u prethodnoj sezoni tako što će poslati kopiju statusa ekološkog dnevnika. Marina može promeniti cilj tokom sezone, ali bi morao da postoji dobar razlog za to i to mora biti zabeleženo u ekološkom dnevniku. Marina se savetuje da pre menjanja cilja kontaktira Nacionalnog operatera. U izuzetnim slučajevima, ukoliko marina nije ispunila cilj i pružila je razumno objašnjenje za to, Nacionalni žiri može odobriti zastavu za narednu sezonu. Ne postoji odredba da marina mora ispuniti cilj tokom sezone Plave zastave, mada je poželjno sprovesti poboljšanja pre same sezone.

Evo nekoliko predloga FEE za relevantne ciljeve:

CILJ	OPIS	DODATNE INFORMACIJE
1	Električna energija	
1a	Zameniti sijalice koje troše puno električne energije	Koristiti štedljive sijalice
1b	Upravljanje svetlom u marini	Koristiti automatske prekidače za svetlo
1c	Promeniti staru opremu i instalacije	Frižider, zamrzivač, mašina za pranje itd.
1d	Korišćenje kolektora solarne energije	Grejanje vode
1e	Staviti ograničenje na električnu energiju od 4 ampera na dokovima	Kako ostali posetioči ne bi mogli da koriste električne uređaje
1f	Opšte ispitivanje električnih instalacija u marini	

2	Voda	
2a	Instalirati opremu za štednju vode, npr. tuševi	
2b	Instalirati slavine koje štede vodu	
2c	Zameniti toalete, tuševe, slavine, itd.	Toaleti sa manje vode za puštanje i/ili sa dve vrste puštanja vode (3/6 litara)
2d	Provera instalacija	Kanalizacije, vodovoda, itd.
2e	Dugmad za puštanje vode na slavinama i tuševima	
2f	Informacije o štednji vode	
2g	Instalirati ekološki podobno postrojenje za sakupljanje komunalnih voda	

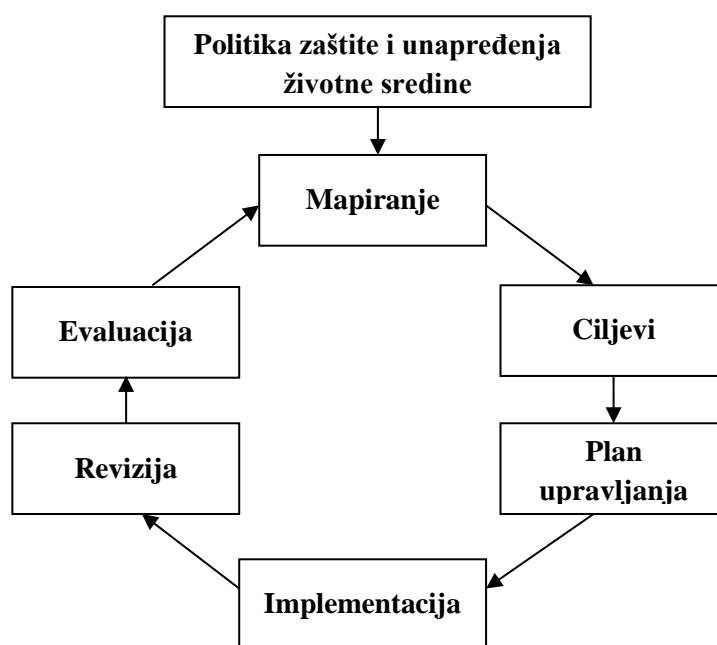
3	Kupuj i koristi ekološki prihvatljive proizvode	
3a	Kupuj ekološki prihvatljivu farbu	
3b	Kupuj ekološki prihvatljiv sapun za čišćenje i pranje	

4	Otpad	
4a	Proizvodnja "recikliranih kesa"	Vlasnicima brodova koji idu na kratke izlete ili se vraćaju u marinu, uprava može ponuditi kese u koje bi skupljali svoje smeće dok su na moru/reci
4b	Upravljanje i odlaganje otpada	Odvajanje organskog otpada, za kompost i neorganskog/toksičnog otpada; uvesti dodatne kontejnere za odvajanje otpada sa brodova
4c	Uvesti kante za kompost	

b) Sistem za upravljanje zaštitom životne sredine

Ukoliko marina odabere da obezbedi ispunjavanje kriterijuma putem sistema za upravljanje zaštitom životne sredine, može biti sertifikovana kroz zvanične sisteme (ISO 14001 ili EMAS) ili može odabrati paralelni sistem za upravljanje koji je opisan ovde. Uvek je moguće i preporučljivo kontaktirati Nacionalnog operatera za dodatne informacije o sistemima za upravljanje zaštitom životne sredine.

Sistem upravljanja zaštitom životne sredine je proces koji se može ponavljati i sastoji se iz više elemenata.

Ekološka politika (politika zaštite i unapređenja životne sredine) se bavi problemom smanjivanja *ekoloških* opterećenja delatnosti marine i trebalo bi da predstavlja dobar primer kako inspirisati korisnike i druga lica da aktivno učestvuju u zaštiti životne sredine. Marina mora sama uspostaviti prioritete u radu i ciljevima u skladu sa aktivnostima i potrebama. Postoje određene preporučljive oblasti: voda, otpad i potrošnja energije, zdravlje i bezbednost, upotreba ekološki prihvatljivih proizvoda.

Mapiranje je važna početna tačka za dalje planiranje i evaluaciju aktivnosti u oblasti zaštite životne sredine. Prava vrednost *ekološkog* opterećenja marine mora biti poznata. Bilo bi korisno razlikovati ekološka opterećenja marine od opterećenja sa brodova.

Pri ocenjivanju *ekoloških* opterećenja, važno je biti sistematičan. Sledeći koraci se mogu koristiti prilikom procesa mapiranja:

- Napraviti pregled marine i njene najbliže okoline i zamisliti nevidljivu granicu oko nje
- Determinisanje ekoloških opterećenja (u obliku energije, vode, materijala, otpada, itd.) u zoni marine
- Uraditi fizički pregled marine, gde će se navesti sva praćena *ekološka* stanja

Kada se izvrši detaljan pregled svih stanja u marini, moguće je baviti se svakim zasebno. Važno je identifikovati najveća *ekološka* opterećenja i za njih navesti što veći broj detalja. Preporučljivo je koristiti predefinisane šeme u evaluaciji marine, kako bi se osiguralo uključivanje svih relevantnih problema i kako bi se sistematski pratile promene/poboljšanja tokom godina. Može biti korisno i imati dve odvojene šeme, jednu za marinu, a drugu za korisnike.

Ciljevi: Kada se dobiju detalji o *ekološkim* opterećenjima, dolazi na red rešavanje problematike opterećenja i određivanje ciljeva za svako *ekološko* stanje. Drugim rečima, mora se doneti odluka o menjanju opaženih situacija. Pri definisanju ciljeva važno je uzeti u obzir *ekološku politiku* marine.

Plan upravljanja: Sa određenim ciljevima i *ekološkom politikom*, vreme je da se izdvoje prioritetne oblasti za narednu godinu. Tokom ovog procesa, značaj kao i nivo uticaja i veličina *ekoloških opterećenja* mora biti uzeta u obzir. Prilikom određivanja prioriteta, moraju se uzeti u obzir sledeće stavke:

- Efekat (Kakav se efekat očekuje od uloženog napora?)
- Ekonomija (Koliko to košta? Kakva se ušteda može očekivati? Postoje li eksterni načini finansiranja?)
- *Ekološka* svest (Kakve efekte imaju uloženi naponi?)
- Zdravstvena zaštita na radu (Postoje li prednosti za zdravstvenu zaštitu na radu?)

Implementacija plana upravljanja može zahtevati promenu ponašanja korisnika i uprave marine, promenu pravila ponašanja i stvaranje novih instrukcija. Važno je svakoga informisati o tom planu i šta se zahteva.

Revizija je sredstvo za proveru da li su ispunjeni planovi upravljanja. Interna revizija stoga treba da uključuje:

- Provera da li su postignuti ciljevi
- Provera da li su dobijeni očekivani rezultati
- Ispitivanje razloga i obima odstupanja od ciljeva
- Zabeležiti sve nepredviđene efekte
- Zapisati opservacije interne revizije

Evaluaciju treba objaviti jednom godišnje kao sredstvo za upravljanje zaštitom životne sredine, ali takođe u cilju promovisanja postignutog. Evaluacija može da sadrži sledeće:

- Opis glavnih *ekoloških* opterećenja
- Ranija *ekološka* poboljšanja
- *Ekološku politiku* i ciljeve
- Plan upravljanja zaštitom životne sredine

Nastavak procesa: Prošavši kroz proces prve godine, rezultati mogu biti ocenjeni, i proces može početi ponovo (na višem nivou u odnosu na prethodnu godinu). Glavna *ekološka opterećenja* se ponovo determinišu. Plan upravljanja zaštitom životne sredine mora biti ocenjen i da se dobijeni rezultati uporede sa očekivanim. Treba proceniti *ekološku politiku* kako bi se utvrdilo da li su neophodne promene, i tada se određuju ciljevi i plan upravljanja za narednu godinu. Ovo može uključiti i nerešene probleme iz prethodne godine.

8. Upravljanje u osetljivim područjima (O)

Neka mesta u blizini marine ili u samoj marini sa Plavom zastavom mogu biti veoma osetljiva i zahtevaju poseban vid upravljanja. U ovim slučajevima, snažno se podstiče da se uprava marine konsultuje sa odgovarajućom organizacijom za zaštitu kako bi dobila savet za upravljanje ovih područja. U područjima gde je potrebno posebno upravljanje, u vremenu podnošenja prijave, podnosilac zahteva mora da obezbedi potvrdu da su obavljene konsultacije i da će plan upravljanja biti sproveden u skladu sa njima³.

9. Za odlaganje opasnog otpada moraju biti na raspolaganju adekvatni i pravilno označeni kontejneri. Otpadom treba da rukuje za to ovlašćena kompanija, i da ga odlaže na mesta koja imaju dozvolu za odlaganje opasnog otpada (O)

Postrojenja za opasan otpad moraju imati propisno označene posebne kontejnere za odlaganje ovog otpada (npr. farbe, rastvarači, strugotine sa brodova, sredstva za skidanje naslaga sa morskog dna, akumulatori, otpadna ulja, signalne rakete, itd.). Moraju postojati postrojenja za barem tri različite vrste opasnog otpada.

Postrojenja za odlaganje opasnog otpada moraju biti u funkciji. Treba obratiti pažnju i na estetiku prilikom određivanja mesta i odabira postrojenja za odlaganje. Koliki će biti broj kontejnera u marini zavisi od kapaciteta kontejnera, broja korisnika marine i od toga koliko često se kontejneri prazne.

Postrojenja za sakupljanje opasnog otpada moraju biti čista i ekološki bezbedna, tj. kontejneri moraju biti odgovarajući za držanje opasnog otpada - podloga na kojoj se nalazi kontejner mora biti od betona, mora imati podmetač od metala ili od nekog drugog čvrstog materijala. Otpad mora biti zaštićen od curenja, zapaljenja, eksplozije itd. Moraju biti odvojeni od drugih objekata i postrojenja i ne smeju predstavljati opasnost za decu. Gde god je to moguće, postrojenja ne bi trebalo da se nalaze blizu vode. Prilikom slučajnog prosipanja, prostor oko kontejnera se mora odmah očistiti, i prioritarno sprovesti dekontaminaciju. Postrojenja za sakupljanje ulja bi trebalo da uključuju i mobilnu opremu za sakupljanje.

Prostor za odlaganje opasnog otpada je onaj prostor koji su nadležne vlasti odobrile na osnovu propisa zaštite životne sredine. Kako bi se obezbedilo pravilno sakupljanje, sortiranje, skladištenje i odlaganje otpada, marina mora da ispunjava nacionalne/međunarodne planove i standarde upravljanja otpadom (u Evropi u skladu sa EU Direktivom 2000/59/EC)⁴. Dužnost marine koja je dobila status Plave zastave je da osigura propisno odlaganje otpada. Ovlašćene kompanije moraju da prevoze opasni otpad do odobrenog odlagališta.

U slučaju male i/ili udaljene marine (sa manje od 150 vezova), u kojoj je nemoguće upravljati opasnim otpadom, zbog nemogućnosti njegovog bezbednog odlaganja, dozvoljeno je pregovaranje sa marinama u blizini koje ispunjavanju sve potrebne uslove za sakupljanje i odlaganje opasnog otpada. U ovom slučaju, veća marina može prihvatiti otpad klijenata manje i/ili udaljene marine i ova informacija mora biti istaknuta na informativnoj tabli.

Između dve marine mora biti potpisan sporazum, ali je na marini sa Plavom zastavom odgovornost da obezbedi pravilno upravljanje opasnim otpadom.

³ U blizini ili u samim *Zaštićenim područjima*, neophodno je da se obave konsultacije sa upravom ovih područja, kako bi se obezbedili odgovarajući ciljevi zaštite biodiverziteta i ekosistema.

⁴ Directive 2000/59/EC of the European Parliament and of the Council of 27 November 2000 on port reception facilities for ship-generated waste and cargo residues - Commission declaration

10. Mora postojati adekvatan broj kanti/kontejnera za smeće koji se redovno održavaju i prazne. Otpadom rukuje ovlašćena kompanija i odlaže ga na mesto koje je za to predviđeno (O)

Sve kopnene zone marine moraju izgledati čisto, sa kantama ili kontejnerima za smeće koji se redovno prazne. Svi restorani, prodavnice, zelene površine itd. u marini moraju da se održavaju i čiste.

Kante ili kontejneri za smeće treba da budu funkcionalni i odgovarajućeg izgleda. Ukoliko je moguće, predlaže se da su kante za smeće napravljene od ekološki prihvatljivih materijala.

Mora biti postavljen adekvatan broj kanti/kontejnera za smeće, zavisno od broja korisnika marine, kapaciteta kante/kontejnera i učestalosti njihovog pražnjenja.

Prostor za odlaganje otpada je onaj prostor koji su nadležne vlasti odobrile na osnovu propisa zaštite životne sredine. Dužnost marine koja je dobila status Plave zastave je da osigura da se otpad adekvatno odlaže. Ovlašćene kompanije moraju da prevoze otpad do mesta koja su za to predviđena.

Kako bi se obezbedilo pravilno sakupljanje, sortiranje, držanje i odlaganje opasnog otpada, marina mora da ispunjava nacionalne/međunarodne planove i standarde upravljanja otpadom (u Evropi u skladu sa EU Direktivom 2000/59/EC).

Marina mora obezbediti čišćenje površina kadgod je potrebno (poželjno svakog dana). U slučaju velikog zagađenja spolja, izvore zagađivanja treba odmah ukloniti u skladu sa procedurama plana za vanredne situacije (kriterijum 20). U krajnje ozbiljnim slučajevima, ukoliko to bude potrebno, privremeno spustiti Plavu zastavu uz isticanje obrazloženja na informativnoj tabli.

U isto vreme, u pravilima *ekološkog* ponašanja je važno podučiti korisnike marine da ne bacaju smeće i ne prazne komunalnu vodu sa brodova u marinu ili more.

11. Marina mora imati opremu za sakupljanje i skladištenje otpada za reciklažu, kao što su flaše, konzerve, papir, plastika, organske materije itd. (O)

U marini naglasak treba staviti na minimalizaciju otpada. Otpad bi trebalo odvajati u najvećoj mogućoj meri po kategorijama i reciklirati.

Odvajanje može uključivati flaše, konzerve, papir, plastiku, organske materije itd. Marina mora imati opremu za sakupljanje barem tri vrste otpadnih materijala za reciklažu. Da bi se omogućilo korišćenje, kontejneri moraju biti dobro označeni, i ukoliko je moguće, ispisani na više jezika.

Uputstva za odvajanje otpada za reciklažu bi trebalo istaći na mestu gde se nalazi oprema za recikliranje ili na informativnoj tabli.

Dužnost marine, koja je dobila status Plave zastave, je da osigura da se otpad za reciklažu propisano odvaja. Prevoz otpada mora biti obezbeđen do objekta za reciklažu putem ovlašćene kompanije.

12. U marini bi trebalo da postoji oprema za sakupljanje balastnih voda (P)

Oprema za sakupljanje balastnih voda bi trebalo da odvaja uljanu vodu sa dna brodova ili ekstrakciju vode iz uljanog taloga.

Oprema za sakupljanje balastnih voda može da se nalazi u marini ili u njenoj neposrednoj blizini. Oprema mora biti lako dostupna svim potencijalnim korisnicima.

U slučaju male i/ili udaljene marine (sa manje od 150 vezova), dozvoljeno je deljene ovih postrojenja sa susednim marinama, odnosno odobrenim postrojenjima. Ova informacija mora biti jasno istaknuta na informativnoj tabli i stavljena do znanja svim klijentima marine. Mora biti potpisana saglasnost između dve marine, ali je na marini sa Plavom zastavom odgovornost da obezbedi pravilno upravljanje opreme za sakupljanje balastnih voda.

13. U marini moraju postojati postrojenja za sakupljanje komunalnih voda sa brodova (O)

Postrojenja za sakupljanje komunalnih voda sa brodova mogu da se sastoje od fiksne ili mobilne pumpe za komunalnu vodu, ili cisterna/vozilo za ispuštanje.

Postrojenja za sakupljanje komunalnih voda mogu da se nalaze u marini ili u njenoj neposrednoj blizini. Oprema mora biti lako dostupna svim potencijalnim korisnicima.

Fiksna pumpa za komunalnu vodu mora biti u centralnom delu marine i lako dostupna za sve brodove (uključujući i one kojima treba više prostora i dubine).

Postrojenja za sakupljanje komunalnih voda sa brodova moraju da zadovoljavaju nacionalne propise.

U slučaju male i/ili udaljene marine (sa manje od 150 vezova), dozvoljeno je deljene ovih postrojenja sa susednim marinama, odnosno odobrenim postrojenjima. Takođe, mala i/ili udaljena marina može unajmiti profesionalni servis koji će se brinuti o ovom problemu. U oba slučaja, informacija mora biti jasno istaknuta na informativnoj tabli i stavljena do znanja svim klijentima marine. Mora biti potpisana saglasnost između dve marine, ili marine sa Plavom zastavom i profesionalnog servisa, ali je na marini odgovornost da obezbedi pravilno upravljanje postrojenja za sakupljanje komunalnih voda.

14. Svi objekti i oprema se moraju propisno održavati i biti u skladu sa nacionalnim propisima. Marina mora biti dobro integrisana sa prirodnim i izgrađenim okruženjem (O)

Marina (uključujući sve objekte i opremu) se mora propisno održavati i mora biti u skladu sa nacionalnim i međunarodnim propisima. Objekti i oprema koji čine marinu moraju imati sve neophodne dozvole za rad.

Ako se izgrađuje nova marina sa više od 500 vezova ili se postojećoj marini dodaje više od 250 vezova, mora se sprovesti studija o proceni uticaja na životnu sredinu.

Ostali objekti/sadržaji u marini (uključujući prodavnice, restorane, igrališta, itd.) moraju biti čisti, bezbedni i održavani u skladu sa propisima. Nikakvo nedozvoljeno zagađenje iz objekata/sadržaja ne sme da dospe u zemljište, vodu ili okolinu marine.

Preporučuje se da marina koristi *ekološki* prihvatljivu opremu i proizvode u objektima kad god je to moguće. Zelene površine u marini se takođe moraju propisno održavati na *ekološki* prihvatljiv način (bez upotrebe pesticida itd.).

Mora se obratiti pažnja na opšti izgled marine. Marina bi trebalo da bude dobro integrisana sa prirodnim i izgrađenim okruženjem, a takođe moraju se uzeti u obzir projektantski standardi i treba da ispunjava estetske i uslove zaštite životne sredine. Nije namjera da sve marine kojima je dodeljena Plava zastava postanu identične; marine treba podsticati da zadrže svoje individualne karakteristike.

Plava zastava ne sme biti istaknuta tokom velikih građevinskih radova na području marine.

15. Moraju se postaviti adekvatni, čisti i dobro označeni sanitarni objekti uključujući i prostorije za pranje i pristup pijaćoj vodi. Kontrolisani kanalizacioni otpad podvrgava se propisanoj obradi (O)

Sanitarne prostorije moraju biti u dobrom stanju, čiste i moraju se redovno održavati. Takođe, moraju se održavati i sanitarni objekti, koji moraju biti u skladu sa nacionalnim građevinskim propisima (pogledati kriterijum broj 14).

Sanitarni prostorije bi trebalo da sadrže toalete, lavaboe i tuševe. Mora postojati i dostupna pijaća voda. Dodatni sadržaji mogu biti mašine za pranje veša.

Broj sanitarnih prostorija u marini mora odgovarati broju posetilaca marine tokom najposećenijeg perioda sezone. Uprava marine bi trebalo da odvraća vlasnike brodova od korišćenja toaletnih sadržaja na brodovima tokom svog boravka u marini.

Sanitarne prostorije moraju biti lako dostupne i smeštene generalno na manje od 200 metara od bilo kojeg broda na bilo kojem vezu. Lokacija sanitarnih prostorija mora biti lako uočljiva (koristeći putokaze ili prikazivanjem na mapi marine).

Sanitarne prostorije moraju biti priključene na odobreni sistem za tretman otpadnih voda, koji mora da zadovoljava EU Direktivu o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda (EU Urban Waste Water Directive). Ukoliko je marina veoma mala i/ili veoma udaljena, Nacionalni žiri može, u posebnim slučajevima, da odobri neki drugi siguran način odvođenja otpadnih voda koje su nastale u marini.

16. Ukoliko se u marini nalaze zone za popravku i pranje brodova, zagađenje ne sme dospeti u kanalizacioni sistem, zemljište, vode ili prirodno okruženje marine (O)

Marina koja ima zone za popravku i pranje brodova mora zadovoljiti sve nacionalne i međunarodne standarde i propise.

Popravka i pranje brodova se mora izvoditi samo u zoni određenoj za to.

Moraju da postoje filteri za sakupljanje (ili odgovarajući sistemi) iz zona za popravku i pranje brodova kako bi se sprečilo da opasne supstance dospu u kanalizacioni sistem, zemljište ili vode marine. Filteri za sakupljanje se moraju redovno prazniti, a sa otpadom iz filtera sa mora postupati kao sa opasnim otpadom.

Veće popravke (kao npr. brušenje, poliranje ili peskarenje koji izazivaju zagađivanje prašinom) bi trebalo izvoditi pod zaklonom ili u zatvorenom prostoru pod kontrolisanim uslovima. Sakupljenim otpadom se mora postupati kao sa opasnim otpadom.

Mora se izbegavati zagađenje bukom koje nastaje prilikom popravke i pranja brodova.

17. Promovisanje održivih vidova prevoza (P)

Marina bi trebala da podstiče održive vidove prevoza do i od marine.

Ukoliko je više od dva kilometra od marine do najbližeg naseljenog mesta, poželjno je da postoji javni prevoz.

Održivi vid prevoza takođe se može promovisati biciklima za iznajmljivanje i pešačkim stazama.

S obzirom da je kriterijum u skladu sa Lokalnom Agendom 21, uprava marine se podstiče da sarađuje ili radi sa lokalnim vlastima i/ili sa lokalnim grupama koje deluju u skladu sa Agendom 21.

18. Nema parkiranja/vožnje unutar marine, osim u posebno određenim zonama (O)

Trebalo bi izbegavati parkiranje i vožnju automobila u marini. Upotreba automobila bi trebalo, gde god je moguće, da bude zamenjena sa održivim vidom prevoza (javni prevoz, bicikli, itd.) - pogledati kriterijum broj 17.

Ukoliko se ne može izbeći parkiranje ili vožnja u marini, onda se moraju odvijati u posebno određenim zonama. Veoma je važno prilikom planiranja ovih zona uzeti u obzir sigurnost i neometan prolaz pešaka.

3.4. SIGURNOST I USLUGE

19. Mora postojati adekvatna i dobro označena oprema za spasavanje, prvu pomoć i oprema za gašenje požara. Oprema mora biti odobrena od nadležnih organa (O)

Kada govorimo o dobrim bezbednosnim praksama u marinama, bitno je da se napravi razlika između različitih uloga učesnika i različitih aktivnosti koje se preduzimaju:

- Korisnici (nautičari) naspram Uprave marine i osoblja
- Mere prevencija naspram mera spasavanja i hitnih mera

Prevencija od nezgoda je najvažnija za bezbednost. Da bi pomogli u sprečavanju nezgoda, uprava marine i osoblje treba da osiguraju da se objekti u marini pravilno održavaju, da se prati nacionalno zakonodavstvo, da su osoblje i korisnici dobro informisani i/ili obučeni u vezi bezbednosnih pitanja. Takođe se preporučuje da se napravi procena marine koja bi proučila pitanja bezbednosti, npr. položaj brodova u vezi sa mogućim širenjem požara itd.

Ukoliko dođe do nezgode, marina bi trebalo da ima neophodna tehnička sredstva ili opremu kako bi se suočila sa njom.

Oprema za spasavanje

Kada se razmatra bezbednost u vodi u marini, trebalo bi slediti ove opšte smernice:

- Osoba koja upadne u vodu trebalo bi da ima lak način da izađe iz nje
- Ljudima bi trebalo biti omogućeno da pomognu ili spase osobu u nevolji u vodi bez rizika po svoj sopstveni život.

Obavezna oprema za spasavanje u marini mora (barem) da uključuje postojanje pojasa za spasavanje i merdevina. Druge vrste opreme za spasavanje mogu da uključuju kuke za brodove, brodove za spasavanje, stanice za spasavanje, itd. u samoj marini ili u njenoj blizini. Opremu za spasavanje mora odobriti nacionalni organ za ljudsku bezbednost ili mora ispunjavati nacionalne i međunarodne standarde. Oprema mora biti dostupna u adekvatnom broju, laka za uočavanje (dobro označena) i da se do nje lako može doći iz svih delova marine (da nije udaljena više od 200 metara od bilo koje tačke). Postavljanje opreme mora biti u skladu sa nacionalnim propisima. Mora biti dostupna 24 časa dnevno tokom sezone Plave zastave, a mesto opreme za spasavanje mora biti označeno na mapi marine.

Preporučljiva smernica je da se merdevine i javna oprema za spasavanje postave (bar) na svakih 25-50 metara duž granice kopna i vode u marini. Oprema mora da bude dostupna na svakom doku. Oprema bi trebalo da bude upadljivo obojena (crvena, narandžasta, itd.).

Oprema za gašenje požara

Oprema za gašenje požara u marini uključuje (bar) aparate za gašenje požara, ali može uključiti creva za vodu, vatrogasne sekire itd. Opremu za gašenje požara mora odobriti protivpožarno nacionalno udruženje/organizacija/telo i mora zadovoljavati nacionalne i međunarodne standarde.

Oprema mora biti dostupna u adekvatnom broju, lako uočljiva (dobro označena) i do koje se lako može doći iz svih delova marine (da nije udaljena više od 200 metara od bilo koje tačke). Postavljena oprema mora biti u skladu sa nacionalnim propisima i dostupna 24 časa dnevno tokom sezone Plave zastave. Lokacija opreme za spasavanje mora biti označena na mapi marine.

Aparati za gašenje požara moraju biti prisutni na stanicama za gorivo, blizu objekata u kojima se skladišti opasni otpad i na mestima gde se izvode radovi koji dostižu velike temperature.

Preporučljivo je imati ručne aparate za gašenje požara na svakih 25-50 metara i barem jedan na svakom doku. Na svakom doku dužem od 100 metara, na početku bi trebalo da postoji fiksno snabdevanje vodom (hidrant za vodu). Kada se odlučuje o veličini i vrsti aparata za gašenje požara i lokaciji njihovog postavljanja, trebalo bi uzeti u obzir veličinu brodova i udaljenost marine od vatrogasne stanice.

Prva pomoć

Oprema za prvu pomoć mora postojati u marini, a može se nalaziti u upravi marine ili u nekom drugom objektu (prodavnici, restoranu, itd.). Oprema za prvu pomoć ne mora da bude dostupna 24 časa dnevno, ali mora biti dostupna tokom radnih sati uprave marine. Sadržaj kutije prve pomoći mora da zadovoljava nacionalne propise ili ispunjava standarde koje je postavilo nacionalno ili međunarodno udruženje za spasavanje. U izuzetnim slučajevima, oprema za prvu pomoć se može nalaziti na mestu što bliže marini (udaljenom manje od 200 metara). Redovno treba proveravati sadržaj kutije prve pomoći i ukoliko je potrebno zameniti neke predmete. Treba jasno označiti na informativnoj tabli i na mapi marine dostupnost i mesto gde se nalazi oprema za prvu pomoć.

Telefoni

Javni telefoni i telefoni za hitne slučajeve u samoj marini ili veoma blizu nje, moraju biti na raspolaganju 24 sata dnevno. Moraju biti označeni i jasno prikazani na mapi marine.

Ostalo

Preporučuje se da ulaz/izlaz iz marine bude jasno označen znakovima za nautičare.

Preporučuje se da marina bude dobro osvetljena tokom noći.

Za **kopnene dokove** i zone skladištenja, preporučuje se da brodovi budu postavljeni tako da interventna vozila mogu da se kreću između redova i da se oprema za gašenje požara postavi po celoj zoni. Trebalo bi kontaktirati protivpožarne eksperte za savet.

20. Moraju postojati planovi hitnih intervencija za reagovanje prilikom zagađenja, požara i drugih nesreća u marini (O)

Ukoliko dođe do nesreće ili iznenadne situacije, marina bi trebalo da ima neophodna sredstva ili plan intervencije kako bi mogla da se suoči sa takvim situacijama.

Marina mora da ima dostupan plan intervencije koji navodi šta treba preduzeti u slučaju zagađenja, požara ili drugih mogućih nesreća koje utiču na bezbednost marine (npr. bezbednost stanica za gorivo, blizina kranova, itd.). Osoblje u marini mora biti upoznato sa tim planom.

Plan intervencije može biti konkretan za tu marinu, ali takođe može biti i deo većeg lučkog, opštinskog ili regionalnog plana intervencije. Relevantne ustanove (lokalne vlasti, vatrogasna stanica, Crveni krst, itd.) moraju odobriti plan intervencije.

Plan intervencije treba da uključuje barem sledeće:

- Informacije o osobama koje treba kontaktirati u slučaju opasnosti

- Uključivanje svih nadležnih organa i osoba potrebnih za intervenciju
- Procedure za zaštitu ili evakuaciju ljudi u marini ili u njenoj blizini
- Procedure obaveštavanja i upozoravanja javnosti.

21. U marini moraju biti istaknute mere predostrožnosti i bezbednosne informacije (O)

Prevenција od nesreća je najvažnija za bezbednost marine. U većini slučajeva, nesreće koje se dešavaju su mogle biti sprečene od strane učesnika. Stoga je informisanje i obuka korisnika marine veoma važna.

Opšte informacije o merama predostrožnosti moraju biti istaknute na lako dostupnom mestu u marini i na informativnoj tabli.

Mere predostrožnosti bi trebalo da uključuju (bar) sledeće:

- Informacije o pravilnom skladištenju opasnog i zapaljivog otpada
- Uputstva da se punjenje rezervoara vrši samo na stanicama za gorivo
- Znakove za opasnosti (npr. nezaštićeni dokovi)
- Zabranu otvorene vatre ili vatrometa u marini (ukoliko ne postoji zona određena za to ili dozvola uprave marine)
- Uputstva za bezbedno korišćenje električnih utičnica u marini
- Zabrana plivanja u marini
- Informaciju o mestu gde se nalazi telefon, oprema za spasavanje, oprema za gašenje požara i oprema za prvu pomoć
- Informacija o tome kako koristiti gore navedenu opremu
- Detalje o tome kako obavestiti druge ljude u slučaju opasnosti
- Informaciju koga kontaktirati za dodatne informacije o bezbednosti u marini
- Informaciju o relevantnim telefonskim brojevima za vanredne situacije (policija, vatrogasna stanica, hitna pomoć, upravnik marine)

Druge informacije mogu da uključuju:

- Upozorenje da deca treba da nose pojas za spasavanje u marini
- Informaciju o kursovima prve pomoći i spasavanja
- Smernicu o upotrebi alkohola u marini
- Informaciju o tome kako sprečiti izbijanje požara na individualnim brodovima

22. Vezovi moraju biti obezbeđeni strujom i vodom, a instalacije moraju biti odobrene u skladu sa nacionalnim propisima (O)

Struja i voda moraju biti dostupni za brodove. Sadržaji moraju biti dostupni na udaljenosti ne većoj od 25 metara od veza (osim za brodove koji ne koriste struju). Moraju postojati jasne informacije o uslovima korišćenja struje i vode, a poželjno je imati informaciju o štednji struje i vode.

Sve instalacije moraju biti bezbedne i odobrene od strane nacionalnog i/ili međunarodnog zakonodavstva.

Zbog bezbednosnih razloga, mora da postoji javna rasveta u marinama.

23. Mora postojati oprema za osobe sa invaliditetom (P)

Oprema u marini za osobe sa invaliditetom bi trebalo (bar) da uključuje:

- Pristup marini za osobe sa posebnim potrebama kao i kretanje po marini (uključujući i dokove)
- Posebne mogućnosti za parkiranje za osobe sa invaliditetom
- Pristup sanitarnim objektima za osobe sa invaliditetom/posebnim potrebama

Ostali sadržaji u marini za osobe sa invaliditetom mogu biti:

- Odgovarajuća oprema za plovidbu osoba sa invaliditetom
- Pristup upravi marine, prodavnicama i restoranima u marini
- Pristup aktivnostima u marini

Svi pristupi i oprema (uključujući i toalete) za osobe sa invaliditetom moraju da ispunjavaju sve nacionalne i međunarodne propise/standarde.

24. Mapa sa lokacijom različitih sadržaja mora biti istaknuta u marini (O)

Mapa koja pokazuje sve neophodne ali i druge sadržaje u marini mora biti istaknuta na informativnoj tabli.

Sledeći sadržaji moraju biti prikazani na mapi:

- Postrojenja za prihvatanje opasnog otpada i otpadnog ulja
- Kontejneri za smeće
- Postrojenja za odlaganje otpada za reciklažu
- Postrojenja za prihvatanje otpadnih voda sa brodova (ukoliko postoje)
- Oprema za zahvatanje i pumpanje vode (ukoliko postoji)
- Oprema za spasavanje
- Oprema za gašenje požara
- Oprema za prvu pomoć
- Javni telefon
- Sanitarni objekti (toaleti, tuševi, prostorije za kupanje, pijaća voda, itd.)
- Stanica za gorivo (ukoliko postoji)
- Zone za popravku i pranje brodova (ukoliko postoje)
- Uprava marine/nautički klub
- Oprema za osobe sa invaliditetom (ukoliko postoji)
- Zone određene za parkiranje (ukoliko postoje)
- Vezovi rezervisani za „gostujuće“ brodove (ukoliko postoje)
- Obliznji javni prevoz (ukoliko je blizu marine)
- Znakovi „gde se trenutno nalazite“
- Putokazi i znakovi (npr. sever)

Drugi objekti (poput prodavnica, restorana itd.) mogu biti označeni na mapi.

Poželjno bi bilo da različiti sadržaji budu prikazani na mapi kao piktogrami, koji se lako razumeju.

Geografske koordinate marine bi trebalo da se nalaze na jasno vidljivom mestu.

3.5. KVALITET VODE

25. Voda u marini mora biti vizuelno čista bez bilo kakvih tragova zagađenja, npr. ulja, smeća, otpadnih voda ili drugih vidova zagađenja (0)

Kako bi marina ispunjavala najviše standarde u oblasti životne sredine, veoma je važno da su marina i voda u njoj vizuelno čiste. Voda u marini ne bi smela da sadrži mrlje od ulja, smeće (flaše, konzerve, plastiku itd.), otpadne vode ili druge vidljive znakove zagađenja.

A šta sa neprirodnim neprijatnim mirisima ili smradom koji dolazi iz vode?

Prirodne pojave kao što je truljenje algi, mrešćenje školjki itd. mogu da izgledaju kao zagađenje vode, a da to zapravo nije slučaj. U takvim slučajevima, informacija o prirodnim pojavama bi trebala biti istaknuta na informativnoj tabli.

MEĐUNARODNI OPERATER PROGRAMA

Međunarodni rukovodilac ovog programa je “Fondacija za edukaciju u oblasti zaštite životne sredine” – Foundation for Environmental Education (FEE), sa sedištem u Kopenhagenu, koju je osnovao Evropski Savet 1981. godine.

FEE je nevladina i neprofitna organizacija koja promoviše održivi razvoj kroz obrazovanje u oblasti zaštite životne sredine.

FEE je međunarodna krovna organizacija sa po jednom organizacijom u svakoj zemlji članici, koje predstavljaju FEE i sprovode programe na svom nacionalnom nivou. Pored nacionalnih organizacija, pojedine međunarodne organizacije i institucije mogu postati pridruženi članovi FEE. FEE trenutno ima 81 članicu iz 68 zemalja širom sveta.

Kada nacionalna organizacija postane članica FEE ona u početku dobija status pridruženog člana. U roku od 3-5 godina, ona mora da postane punopravni član, što znači da treba u potpunosti da primeni bar 2 od 5 programa FEE. FEE je od 1981. godine aktivno promovisala obrazovanje u oblasti životne sredine kroz svoje međunarodne programe, čija je svrha bila da se prenesu zalaganja Agende 21 i uključe ljudi svih dobi i nacija, kroz formalno školsko obrazovanje, obuku kadrova i podizanje svesti građana.

FEE je aktivna kroz svojih 5 programa ekološke edukacije - “Plava zastava”, “Eko-škole”, “Mladi reporteri za životnu sredinu”, “Učimo o šumama” i “Zeleni ključ”.

KONTAKT

FEE Secretariat

c/o The Danish Outdoor Council

Scandiagade 13

2450 Copenhagen SV

Denmark

Tel: +45 2461 3511

E-mail: secretariat@fee-international.org

<http://www.fee-international.org/en>

Environmental Education

Scandiagade 13

2450 Copenhagen SV

Denmark

Tel: +45 7022 2427

Mail: coordination@blueflag.org

Webpage: <http://www.blueflag.org/>

NACIONALNI OPERATER PROGRAMA

Organizacija “Ambasadori održivog razvoja i životne sredine” ima ulogu Nacionalnog operatera za Srbiju i jedina je ovlašćena organizacija iz naše zemlje za sprovođenje programa Plave zastave u Srbiji.

„Ambasadori održivog razvoja i životne sredine” je strukovno udruženje osnovano radi delovanja u:

- opštem interesu unapređenja, popularizacije i promocije naučno-istraživačkog rada, kao i u
- javnom interesu u oblastima održivog razvoja, zaštite životne sredine i obrazovanja, i drugim oblastima realizacije ciljeva Udruženja, kroz istraživanja, savetodavstvo, ekspertske analize, inovacije, obrazovanje i promociju.

KONTAKT

Adresa: Kosovska 17/5, 11000 Beograd

Adresa sedišta i za dopise je: Jovana Rajića 5 D / II / 6,
11000 Beograd

Tel: 011/3225139

Fax: 011/2836926

E-mail: office@ambassadors-env.com
fee.serbia@gmail.com

Webpage: <http://ambassadors-env.com/>

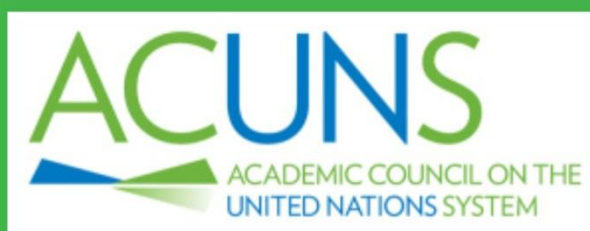
Program Plava zastava u Srbiji podržavaju:

- Ministarstvo nadležno za životnu sredinu (Ministarstvo energetike, razvoja i životne sredine),
- Ministarstvo nadležno za turizam (Ministarstvo industrije),
- Ministarstvo nadležno za prosvetu i nauku (Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja),
- Ministarstvo zdravlja,
- Pokrajinski sekretarijat nadležan za životnu sredinu (Pokrajinskog sekretarijata za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine),
- Turistička organizacija Srbije,
- Turistička organizacija Beograda,
- Sekretarijat za zaštitu životne sredine grada Beograda,
- Spasilačka asocijacija Srbije,
- Asocijacija za upravljanje otpadom, i drugi.

Program je podržan od: Programa UN za životnu sredinu (UNEP), Svetske turističke organizacije (UNWTO), IUCN, Međunarodne federacije spasilaca (ILS), ICOMIA, EUCC i Evropske unije (EU).

Dodatno, Organizacija nacionalni operater je institucionalni član Akademskog Saveta u sistemu UN (ACUNS).

Ostali FEE programi za čije je sprovođenje u Srbiji ovlašćena organizacija Ambasadori održivog razvoja i životne sredine, kao ovlašćeni zastupnik FEE.

“Fondacija za edukaciju u oblasti životne sredine” – Foundation for Environmental Education – FEE, je intelektualni vlasnik programa:

Plava zastava (aktivan u Srbiji) – međunarodna eko-sertifikacija plaža, marina i pojedinačnih čamaca

Eko-škole (aktivan u Srbiji) – međunarodna eko-sertifikacija škola (vrtića, osnovnih i srednjih škola, visokoškolskih ustanova, studentskih domova)

The Green
Key

Zeleni ključ (planira se da bude aktivan u Srbiji u 2014. godini) – međunarodna eko-sertifikacija hotela, restorana, konferencijskih lokacija, hostela, kampova, hotelskih i rezidencijalnih objekata, kao i objekata za zabavu

Young Reporters
for the environment

Mladi reporteri životne sredine (pilot faza se predviđa u 2014. godini)

Učimo o šumama

PRIRUČNIK ZA MARINE SA PLAVOM ZASTAVOM

Izdavač

Ambasadori održivog razvoja i životne sredine, Beograd

Glavni i odgovorni urednik:

Prof. dr Anđelka Mihajlov

Autor (tekst priredila):

Milena Tabašević, MSc

Recenzenti:

Prof. dr Nataša Žugić-Drakulić

Doc. dr Hristina Stevanović-Čarapina

Adresa uredništva:

Ambasadori održivog razvoja i životne sredine, Beograd, Jovana Rajića 5-d
office@ambassadors-env.com

Tiraž 100

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

502/504:627.17(035)
502/504:551.468(035)

ТАБАШЕВИЋ, Милена, 1988-

Priručnik za marine sa plavom zastavom /
[Milena Tabašević]. - Beograd : Ambasadori
održivog razvoja i životne sredine, 2013
(Beograd : Byzart digital print). - 28 str. :
tabele ; 30 cm

Podatak o autorki preuzet iz kolofona. -
Tiraž 100. - Napomene i bibliografske
reference uz tekst.

ISBN 978-86-910873-9-5

a) Луке - Животна средина - Приручници b)
Плаже - Животна средина - Приручници
COBISS.SR-ID 203626508

www.ambassadors-env.com
Sedište: Jovana Rajića 5d, 11000 Beograd, Srbija
Kancelarija: Kosovska 17, 11000 Beograd, Srbija
Telefon: + 381 11 322 1829 | Faks: +381 11 283 6926
Email: ambasadorior@gmail.com, fee.serbia@gmail.com,
office@ambassadors-env.com